

res, non Potestates, non Angeli, non Archægeli aperire ausi sunt, soli Christo explanandi eius prerogativa seruata est. Librum sacerdotalem quis nostrum designare audeat, signatum à confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum? Quem qui designare coacti sunt, postea tamen damnata fraude si goarunt. Qui violare non ausi sunt, Confessores & Martyres exstiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam prædicauimus?

Ratio cur maiorum præcepta diligenter obseruanda.

Tom. 2. lib. 3. de fide ad Gratianum, Cap. 7.

Nouerimus itaque quia non sine magno discrimine de religionis veritate dubitamus, quam tanto sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post Martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellâ discutere præsumas, & post manifestos duces in errore permanear, & post morientium sudores, otiosa disputatione cõtendas.

Periculosum est fidem Catholicam multorum sanguine confirmatâ discutere vel le.

Tom. 3. Sermone 93. in natali sanctorum Martyrum Nazarij & Celsi.

CAPVT DVODECIMVM De Hæreticis.

I. Quis sit hæreticus, & qui sint hæreticorũ mores.

Alienus est à numero fidelium & à sorte sanctorum, qui in aliquo à Catholica veritate dissentit. Tom. 3. lib. Epist. 10. Epist. 84.

Hæreticus quis sit.

Sub prætextu verbi Dei impia dogmata propagare.

Nihil periculosius his hæreticis esse potest, quàm qui cùm integre per omnia decurrant, vno tamen verbo, ac si veneni gutta meram illam ac simplicem fidem Dominicæ, & exinde Apostolicæ traditionis inficiant. Vnde vehementer nobis cauendum est, ne se vel sensibus vel auribus nostris huiusmodi

Qui hæretici perniciosissimi.

G modi

*Heretici sub
prætextu fi-
dei fidem vio-
lant.*

modi aliquid latèter insinuet. Quia nihil tam cogit in mortem, quàm sub obtentu fidei, fidem violare. Ut enim gypsum aqua permixtum, lac colore mèritur: ita hic per verisimilem confessionem traditio inimica suggeritur. *Tom. 2. lib. de fide contra Arr. Cap. 1.*

Narrauerunt mihi iniusti, exercitatione: sed non sicut lex tua Domine. Bene optat iudicium sibi fieri de persequentibus, qui non solum opera iusti impedire, verum etiam fidem superflua narratione conati sunt. Etenim quasi fabulæ cuiusdam naniæ narratas sibi dicit *à Sol. oxias*, hoc est, superfluas loquacitates. Narratores enim superflui, sicut hirundines, disputationis suauitatem loquacitatis continuatione corrumpunt, vt Aristotelis sententiã est. Superflua

*Heretici non
loquuntur se-
cundum legē.*

igitur loquitur hæreticus, qui non loquitur veritatem, non loquitur secundum legem. Qui autem fundatus in lege est, nouit à veris falsa discernere: spiritualis eruditione doctrinæ, hæretica ab euangelicis dogmata separare. Ideo ne multi decipiantur, iubetur à Domino tacere peccator. Peccatori enim dixit Deus: *Quare tu enarras iustitias meas? Cõtercescat igitur perfidia, quæ tramitem veritatis tenere non nouit, quæ Dei præcepta non seruat. Cur enim per os suum assumunt peccatores Euangelium veritatis, in quorum ore veritas non est? Omnia autem præcepta Dei veritas, Christus autem veritas. Non ergo est Christus in disputationibus perfidorum, qui dicit perfido: *Os tuum abundauit nequitia, & lingua tua concinnauit dolum. Lingua enim quæ vult astringere mendacium, dolum vtrique necit asseritis. Sed huius-

*Ibidem.

*Hereticus fur
est Dei verbi.
† patrociniũ*

modi fur est, & cum fure concurrens. Multi enim fures sunt, qui verbum Dei non ad utilitatem suam furantur & rapiunt: sed ad fraudem & † patrimonium quoddam cœlestium scripturarum in sua furta derorquent, adulterina sibi compendia colligentes, dolo magis quàm veritate quaesita. sed hi sunt qui miscent aquam vino, tamquam caupones pessimi, adulterantes sermonem Dei, & insincerum proferentes

feretes quicquid perfido & tamquam ebrio ore depromserint : & ideo aliena loquuntur à lege. Vnde eos bene Propheta refutat atque reprehendit, sciens quid præscripto legis acceperit. *Tom. 4. Sermone 11. in psal. 118.*

Si Filius Dei es, mitte te deorsum.] Disc. e hinc quia * satanas trāsfiguratur se velut angelū lucis, & de scripturis ipsis sæpe diuinis, laqueum fidelibus parat. Sic hæreticos facit, sic euiscerat fidem, sic iura pietatis impugnat. Ergo non te capiat hæreticus, quia potest de scripturis aliqua exempla proferre, nec sibi arrogat quòd doctus videtur. Vtitur & diabolus testimonijs scripturarum non vt doceat, sed vt circum scribat & fallat. *Tom. 5 lib. 4. Comment. in cap. 4. Lucæ.*

Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est Christus Iesus.] Ideo nemo potest ponere aliud fundamentum, quia quamuis hæretici sint aliqui, non tamen docent nisi sub Christi nomine. Aliter enim commenta erroris commēdare non possunt, nisi interposito Saluatoris nomine prædicent, vt res contrarias & absurdas nominis dignitas faciat acceptabilis. *Tom. 5. in cap. 3. Epist. 1. ad Corinth.*

Hæretici sunt qui verba legis, legē impugnant. Proprium enim sensum verbis astruunt legis, vt prauitatem mentis suæ legis auctoritate commendent. Sciens enim impietas auctoritatem multum valere, fallaciam sub nomine eius componit, vt quia res mala per semetipsam acceptabilis esse non potest, bono nominis commendetur. *Tom. 5. in cap. 3. Epist. ad Titum.*

Scripturam corrumpere.

Hæc hæresis (Arriana) post omnes hæreses cœpit, & ex omni hæresi venena collegit. Sicut enim de Antichristo scriptum est, * Quia aperuit os suum in blasphemiam ad Deum, blasphemare nomen eius, & bellum facere cum sanctis eius : Ita & isti Fi-

* 1. Cor. 11.

Hæretici scriptura sacra vtuntur nõ secus ac diabolus cum Christum teniaret.

Sub nomine Christi hæretici docent, vt nominis dignitate falsis suis dogmatibus auctoritatem concilient.

Hæretici per verba legis, legem impugnant.

* Apoc. 13.

Arriani Scri- lio Dei derogant, nec Martyribus pepercerunt: &
pturam falsifi- quod fortasse ille non faciet, scripturas falsauere di-
runt. uinas. *Tom. 2. lib. 2. de fide, ad Grat. Cap. vltimo.*

Nec solum hoc loco (Act. 5.) euidenter sancti Spi-
Arriani inte- ritus *θεὸς ἡρὰ*, hoc est, diuinitatem scriptura testatur,
gras sententi- sed etiam ipse Dominus dixit in Euangelio: Quoni-
as ex Euāge- am Deus spiritus est. *Quem* locum ita expresse Arri-
llo sustinerit. ani testificamini esse de Spiritu, vt eum de vestris
codicibus auferatis, atque vtiā de vestris & non
etiam de Ecclesię codicibus tolleretis. Eo enim tem-
pore quo impię infidelitatis Auxentius Mediola-
nensem Ecclesiam armis exercituque occuparat, vel
à Valente atque Ursatio nutantibus Sacerdotibus
suis incurfabatur Ecclesia Sirmienfis, falsum hoc
& sacrilegum simulacrum tamen in Ecclesiasticis
codicibus deprehensum est. Et fortasse hoc etiam in
Oriente fecistis, & litteras quidem potuistis abole-
re, sed fidem non potuistis auferre. Plus vos illa liti-
ra prodebat, plus vos illa litura damnabat. Neque
enim vos poteratis oblinire veritatem, sed illa litura
de libro vitę nomina vestra debebat. *Tom. 2. lib. 3. de
Spiritu sancto, Cap. 11.*

Auxentius epis-
scopus Arria-
nus Ecclesiam
Mediolanens-
sem armis oc-
cupauit.

*Imperatorum iudicium in rebus fidei
postulare.*

Auxentius ad Conclusus vndique (Auxentius) ad versutiam
Imperatorem patrum suorum confugit, de Imperatore vult inui-
prouocat. diam cōmouere, dicens iudicare debere adolescen-
tem catechumenum, sacrę lectionis ignarum, & in
consistorio iudicare. *Tom. 3. in oratione in Auxentium,
quę est lib. 5. Epist.*

*Potentiam affectare, Catholicos armis
oppugnare.*

Auxentij in Nemo vos turbet, quod aut carrum præparauc-
Ambrosium et rant, aut dura, vt videbatur sibi, Auxentij ipsius
Catholicos o- qui se dicit episcopum, ore iactata. Plerique narra-
mnes scuitia. bant percussiores præmissos, pœnam mortis esse de-
cretam: nec illa timeo, & ista non defero. *Quo enim
abibo,*

abibo, vbi nō omnia plena gemitus sint atque lacrymarum, quando per Ecclesias iubentur eijci Catholici sacerdotes, resistentes gladio feriri, curiales proferri omnes, nisi mandatum impleuerint? Et hæc Episcopi manu scripta, & ore dictata, qui se vt probaret doctissimum, vetus nō omisit exemplum. Legimus enim in Propheta quōd viderit falcē volantem. Hanc imitatus Auxentius gladium volantem per omnes vrbes direxit. Et satanas transfiguratur se in angelum lucis, & in malum imitatur eius potentiam. Tu Domine Iesu vno momento mundum redemisti. Auxentius vno momento tot populos, quod in ipso est, trucidauit, alios gladio, alios sacrilegio. Meam basilicam petit cruento ore, sanguinolentis manibus.

Ac paullo post:

De templo suo Iesus flagello eijcit, Auxētius gladio. Iesus flagello, Mercurius securi. Pius Dominus flagello exturbat sacrilegos, nequam persequitur pius ferro.

Et mox sequitur:

Quos non potuit (Auxentius) sermone decipere, Auxētius eos gladio putat esse feriendos. Cruentas leges ore dictans, manu scribens, & putans quōd lex fidei possit hominibus imperare. Tom. 3. in oratione in Auxentium de non tradendis basilicis.

Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, & misit binos ante faciem suam.] In specie vulpium hæreticos significari supra expressimus, qui promittunt nomine quōd Christum sequantur, sed studio fraudis abiurant. Hos non suscepit Dominus, sed a suo nido arcet & prohibet. Lupi quid significare videantur, debemus aduertere. Bestiæ nempe sunt quæ insidiantur ouilibus, circa pastorales versantur casas, habitacula domorū intrare nō audent, somnum canum, absentiam aut desidiā pastoris explorant, ouium guttur inuadunt vt cito strangulent, feri, rapaces, ijdemque natura corporis rigidiores, vt se facili

Hæretici propter calliditatem vulpes, propter immanitatem lupi dicuntur.

cile non possint inflectere, impetu quodam suo feruntur, & ideo saepe luduntur. Tum præterea si quem priores hominem viderint, vocem eius quadam natura verserunt eripere: si autem homo prius eos viderit, exagitari memorantur. Et ideo cauendum mihi est, ne si in hodierno tractatu spiritualium mysteriorum gratia non potuerit refulgere, lupi me prius vidisse credantur, & solenne vocis extorsisse suffragium. Nōne lupis istis hæretici comparādi sunt, qui insidiantur ouilibus Christi, fremunt circa caulas nocturno magis tempore quam diurno? Semper enim perfidis nox est, qui lucem Christi scævæ nebulis interpretationis obducere, & quantum in ipsis est, fuscare conantur. Versantur ergo circa caulas, stabula tamen Christi intrare non audent. Et ideo nō sanantur, quia in stabulum suum non vult eos Christus inducere, in quo curatus est * ille qui de Hierusalem descendens incidit in latrones: quem vulneribus alligatis, infuso oleo & vino, imponens in iumentum suum Samaritanus ille duxit in stabulum, & sanandū

* Luca 10.

Pastores Ecclesiarum ab hæreticis vel necantur, vel in exilium aguntur. Stabulario dereliquit. Non accipiunt ergo medicinā qui medicum non requirunt. Si enim requirerent, non derogarent. Explorant pastoris absentiam, & ideo pastores Ecclesiarū vel necare, vel in exilium agere contendant: quia præsentibus pastoribus oves Christi incurfare non possunt.

Et paullo post:

Hæretici Catholicorum sanguinē sitiunt. Nōne vobis videtur lupus, qui humane necis infaturabili crudelitate fidelium morte populorum, rabiem suam desiderat explorare? Tom. 5. lib. 7. Comment. in cap. 10. Luca.

Arriani armis impugnant Ecclesiam unitatem. Homo autem quidam dives induebatur purpura &c.] Pone ante conspectum, secularibus Arrianos studijs intentos, qui societatem potentiae regalis affectant, ut armis militaribus impugnent Ecclesiae veritatem. Tom. 5. lib. 8. Commentariorum, in cap. 16. Luca.

Nomina

Nomina propria mutare.

Auxentius ne cognosceretur quis esset, mutauit sibi vocabulum, vt quia hic fuerat Auxerius episcopus Arrianus, ad decipiendam plebem quam ille tenuerat, vocauit se Mercurium. Mutauit ergo vocabulum, sed perfidiam non mutauit. Exiit lupum & induit lupum. Tom. 3. lib. Epist. 5. oratione in Auxentium de non tradendis basilicis.

Auxentius ad decipiendâ plebem Mercurio se vocauit. Simile est ingenium hæreticorum nostris temporis.

winus Alcuinum se appellat. Sub nomine enim Alcuini, quem Caroli Magni preceptorem fuisse nouimus institutionem, vt vocat, Christiana religionis, edidit. Titulus talis est: Institutio Christiana religionis nunc vere demum suo titulo respondens, Autore Alcuino. Argētorati apud Wendelinum Riberlium Mense Augusto, An. M. D. XXXIX. Et ad initium præfationis, vt putes Alcuinum cum Carolo Magno loqui, Potentissimo, ait, Illustriſſimoque Monarchæ, magno Francorum Regi, Principi ac Domino suo Alcuino. Martinus Bucerus Arelij Felini nomen sibi imposuit. Commentaria enim illius in Psalmos ita inscribuntur: Psalmorum libri quinque ad ebraicam veritatem versi & familiari explanatione elucidati per Aretium Felinum Theologum. Et mox: Clarissimo ac pientissimo Principi Francisco Christianissimo Galliarum regū primogenito & Delphino, Aretius Felinus salutem præcatur. Lugduni. iiii. Idus Iulias Anno XXXIX. Pecerunt idem & alij.

Christi nomine amisso hæresiarcharum, quorum somnia adorant, nomina sibi imponere.

Diuisus est Christus? Diuisum dicit Christū, quia gloriam eius homines sibi partiti sunt. Sicut hæretici, qui se aut Fotinianos, aut Arrianos, aut Cataphrygos, aut Nouatianos, aut Donatianos, aut Manichæos vocari non abhorrent.

Et paullo post:

Gratias ago Deo quod neminem vestrum baptizauit. Sic erant (Corinthij) sicut nunc Nouatiani & Donatiani, qui baptismum sibi vindicant, à nostris baptizatos reprobantes: & baptizati ab his gloriantur in personis eorum. Denique Christi nomine abdicato, * Nouatianos, & Donatianos se vocari gloriantur.

Nouatiani & Donatiste à Catholicis baptizatos reprobant. * Vide Laurentij Error.

onianũ lib. 4.
de vera sapiẽ-
tia, cap. 30.

* Iudic. 15.

Heretici ad
conuitiandum
sunt promif-
simi.

Quidam pſeu-
doapostoli
corporis conti-
nẽtia dorma-
ribus suis fidẽ
querunt.

Nonatus schi-
ſma composuit
cũ in petitione
episcopatus
repulſam pa-
teretur. Idẽ de
Marcione ſeri-
bit Epiphani-
us lib. 1. hæreſi 43

riantur. Tom. 5. in cap. 1. Epist. 1. ad Corinth.

Linguam habere promptam ad conuitiandum.

Secundum misericordiam tuam uiuifica me, vt cu-
stodiam testimonia oris tui.] * Sampſon binas vul-
pes sibi nexuit, ad quarum caudas alligauit faces, &
dimisit eas per messes Allophylorum, per hanc figu-
ram significans quod improbi & fraudulentis homi-
nes, & maxime hæretici liberam linguam habeant
ad latrandum, sed exitus impeditos: aut religiosa
principia, finem vero fraudis suæ incendio deputa-
tum. Tom. 4. Sermon. 11. in psalmum 118.

Continentiæ & sanctitatis simulatione dogma-
tibus suis fidem facere velle.

Multi sunt hæreticorum qui prætere velle
corporis continentiam, vt assertionis suæ fidem te-
stimonio sobriæ carnis acquirant: & si sensu lubrici,
tamen quo minus turpes, aliquanto excusabiliores
habentur. Cũ autem venena mentis, & contagia
corporeæ obscœnitatis, sensum omnem viroremque
confundunt, atque animus incerto lubricus motu,
malitiæ fœdus atramento, crudelitatis furore suc-
census etiam corporalibus flagitijs incitatur, auarus
quoque affectus impatiens mediocriũ facultatum,
luxuriæ cupiditate, effundendique libidine præci-
pitatur in facinus appetendæ salutis alienæ: tunc
magnum est diluuium omnibus pariter ingruentibus
passionibus: tunc se insipientia, iniustitia, teme-
ritas, improbitas, perfidia, de superiori parte tam-
quam cataractæ mentis videntur effundere. Tom. 4.
cap. 14. lib. de Noe & Arca.

II. Causse hæreseõn.

Nouatiani aiunt se ideo in Ecclesiam non con-
uenire, quia per pœnitentiam tributa spes fue-
rat his, qui lapsi sunt reuertendi. Sed hoc præteritũ
est speciei, ceterum episcopatus amissi dolore succen-
sus Nouatianus schisma composuit. Tom. 1. lib. 1. de Pœ-
nitentia, Cap. 15.

Milites

Milites Christi sumus, & stipendium ab ipso donatumque percipimus, sicut dicit B. Apostolus. * Qui dedit nobis pignus Spiritus, hoc est, qui Spiritus sancti donatiōe nos ditauit. Si quis ergo Christianorum hoc donatiuo contētus forte non fuerit, & quærat amplius, incipit hoc ipso carere quod meruit. Quod specialiter contingit hæreticis Arrianis. Dum enim nescio quid amplius quærūt, inueniētes erroris spiritum, gratiam sancti Spiritus perdidērūt. Tom. 3. Sermone 7. qui etiā B. Augustino tribuitur. Est enim in ter sermones Augustini de verbis Domini, decimus octauus.

* 2. Cor. 1.

Appropinquet oratio mea in conspectu tuo Domine, secundum verbum tuum intellectum tribue mihi.] Elaborādum est vt in hoc seculo stulti sumus, nihil nobis cum philosophia, ne fidem nostram per elementa mundi huius traducat à vero, ne quis assertionem nostram per philosophiam deprædetur. Sic enim Arrianos in perfidiam ruisse cognouimus, dum Christi generationem putant vsu huius seculi colligendam. Tom. 4. Serm. 22. in psal. 118.

Arriani in fœdissimos errores prolapsi sunt cum nō nisi rationi humane tribuerent.

III. Hæreticos in varias sectas dissectos esse.

DA veniam sancte Imperator, si ad ipsos hæreticos paullisper verba conuerto. Sed quem potissimum legam, Eudoxium, Eunomiūve, an Arriū vel Aëtium eius magistros? Plura enim nomina, sed vna perfidia, impietate nō dissonans, communione discordans, non dissimilis fraude, sed cogitatione discreta. Cur enim secum nolint conuenire, non intelligo. Eunomij personam diffugunt Arriani, sed eius perfidiam asserunt, impietatem exsequuntur. Aiunt eum prodidisse effusus, quæ Arrius scripserat. Magna cœcitatibus effusio. Auētorem probant, exsecutorem refutant. Itaque nūc in plures se diuisere formas. Alij Eudoxium, alij Eunomiū vel Aëtium, alij Palladium vel Demophilum atque Auxentium, vel perfidię eius hæredes sequuntur, alij diuersos. * Nūquid diuisus est Christus? Sed quia eum à Patre diuidunt, ipsi se scindunt, & ideo quoniam communiter

Arriani in varias sectas dissecti sunt.

* 1. Cor. 1.

Aduersus Ec- aduersus Ecclesiã Dei, quibus inter seipfos non con-
clesiam conspi- uenit, conspirauerunt, communi nomine hæreticos
rant heretici, quibus respondendum est nominabo. *Tom. 2. lib. 1. de*
quibus inter fide ad Grat. Cap. 4.

seipfos nõ con- Aiunt (discipuli Nouati) se exceptis grauioribus
uenit. criminibus relaxare ueniã leuioribus. No hoc quidẽ

Nouatiani à auctor uestri erroris Nouatianus ait, qui nemini pe-
præceptore suo nitentiã dandã putauit. *Tom. 1. cap. 2. lib. 1. de Pœnitent.*

Nouato dissen-
tiunt.

IIII. Hereticorum & schismaticorum com- munionem uitandam esse.

Satyrus cū he-
reticis commu-
nicare noluit.

Satyrus (dum beneficio sanctissimæ Eucharistiæ
 sex vñdis seruatus esset) nõ ita auidus fuit, vt esset
 incautus. Scimus enim plerosq; auiditate studij præ-
 termittere cautionem. Ad uocauit ad se Episcopum,
 nec vllam verã putauit, nisi verã fidei gratiam, per-
 cunctatusq; ex eo est vtrũ nam cum Episcopis Ca-
 tholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret:
 & forte ad id locorũ in schismate regionis illius Ec-
 clesia erat. Lucifer enim se à nostra tũc tẽporis com-
 munionẽ diuiserat, & quamquã pro fide exulasset,
 & fidei suę reliquisset hæredes, non putauit tamen fi-
 dem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deũ te-
 nerent, tamen erga Dei Ecclesiã non tenerent, cuius
 patiebantur velut artus quosdã diuidi & membra la-
 cerari. Etenim cùm propter Ecclesiã Christus pas-
 sus sit, & Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab
 his exhiberi Christo fides, à quibus euacuatur eius
 passio, corpusq; distrahitur. Itaq; quamuis gratiẽ for-
 nus teneret, & metueret tãti nominis debitor nauig-
 are, tamen eò transire maluit, vbi tuto posset exsol-
 uere. Iudicabat enim diuinã solutionẽ gratiã in af-
 fectu ac fide esse, quam quidem statim vbi primum
 copia liberior Ecclesiã fuit, implere non distulit.
Tom 3. in oratione funebri de obitu fratris.

Heretici Chr;
sti corpus la-
cerant.

Et quicumque non receperit vos. &c.] Fides in pri-
 mis Ecclesiã quẽ endã mandatur: in qua si Christus
 habitator sit, haud dubie sit legenda. Sin vero popu-
 lus per

lus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculū, vitanda hæreticorum cōmunio, fugienda synagoga censerur. *Tom. 5. lib. 6. Commen. in cap. 9. Luca.*

*Hæreticorum
communio vi-
tanda est.*

V. Non esse hæreticis templa concedenda.

Venisssem Imperator ad consistoriū elementaræ tuæ, vt hæc corā suggererem, si me vel episcopi vel populus permisissent, dicētes de fide in Ecclesia corā populo debere tractari. Atq; vtinā Imperator non denūciasses, vt quò vellem pergerem. Quotidie prodibam, nemo me asseruabat. Debuiſti me quò volueras destinare, quem ipse omnibus offerebam. Nunc mihi à Sacerdotibus dicitur, non multū inter est vtrum volens relinquas an tradas altare Christi. Cū enim reliqueris, trades. Atq; vtinā mihi liquido pareret, quòd Arrianis Ecclesia minime traderetur: sponte me offerrem tuæ pietatis arbitrio. Sed si ego solus interstrepo, curetiam de alijs omnibus inuadendis Ecclesijs est præceptum? Vtinam confirmetur, vt Ecclesijs nullus molestus sit, opto vt de me, qualis viderur sententia proferatur. *Tom. 3. lib. Epist. 5. Epist. 32.*

*Deside in Eco-
clesia disceptā-
dum.*

*Arrianis tem-
plum concede-
re noluit Arno-
brosius.*

Meministis etiam quod lectum est hodie, *Nabu * 3. Reg. 21.
the sanctum virum possessionem vineæ suæ interpel- *Confert se cū
latum petitione regia vt vineā suam daret, vbi rex Nabushe, Ec-
succis vitibus olus vile sereret, eumque respōdit, Ec-
Abſit vt ego patrum meorum tradam hæreditatem. *clesiam cum
illius vinea,
Regem cōtristatum esse quòd sibi esset alienum ius quam Achaz
relatione iusta negatum, sed muliebri consilio dece-
ptū. Nabushe vites suas vel proprio cruore defendit.
Si ille vineā non tradidit suam, nos trademus Eccle-
siam Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixi enim conuentus: Absit à me vt tradā
Christi hereditatem? Si ille patrū hæreditatem non
tradidit, ego tradam Christi hereditatem? Sed & hoc
addidi, Absit vt tradā hæreditatem patrū, hoc est, he-
reditatē Dionysij qui in exilio in causa fidei defun-
ctus est, hæreditatem Eustorgij cōfessoris, hæredita-
tem Myroclis, atq; omniū retro fidelium episcoporum.**

Respondi

*Ambrosius mo-
ri prius voluit,
quã Arriani
templum tra-
dere.* Respondi ego quod Sacerdotis est: quod Imperato-
ris est, faciat Imperator. Prius est vt animam mihi
quã Arriani quã fidem auferat.

Et paullo post:

*Obiectio. Im-
perator tem-
plum quod in-
grediatur, pos-
stulat.* Nisi forte illud mouere me debet quod aiunt: Er-
go non debet Imperator vnã basilicã accipere ad
quam procedat: & plus vult Ambrosius posse, quã
Imperator, vt Imperatori prodeũdi facultatem ne-
get: Quod cùm dicunt, apprehendere sermones no-
stros gestiunt, sicut Iudæi qui Christum versuto ser-
mone tentabant, dicentes: * Magister, licet tributũ
dare Cæsari, aut non? Sempërne de Cæsare seruulis
Dei inuidia commouetur? Et hoc ad calumniam sibi
arcessit impietas, vt imperiale nomen obtendat? Et
isti possunt dicere quòd eorum non habeant sacrile-
gium, quorum imitantur magisterium? Et tamen vi-
dete quanto peiores Arriani sunt quã Iudæi. Illi
quarebant vtrum soluendum putarent Cæsari ius
tributi, isti Imperatori vult dare ius Ecclesie. Sed
vt perfidi suum sequuntur auctorem, ita & nos quæ
nos Dominus & auctor noster docuit, respõdeamus.
Considerans enim Iesus dolum Iudæorum dixit ad
eos: * Quid me tentatis? ostendite mihi denarium.
Et cùm dedissent, dixit: Cuius imaginem habet &
inscriptionem? Respondentes dixerunt: Cæsaris. Et
ait illis Iesus: Reddere quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &
quæ sunt Dei, Deo. Ergo & ego dico illis qui mihi ob-
ijciunt: Ostendite mihi denarium. Iesus Cæsaris den-
narium vidit, & ait: Reddite Cæsari, quæ Cæsaris
sunt, & quæ Dei sunt, Deo. Numquid de Ecclesie
basilicis occupandis possunt denarium offerre Cæ-
sari? Sed in Ecclesia vnã imaginem noui, hoc est,
imaginem Dei inuisibilis, de qua dixit Deus: * Faci-
amus hominem ad imaginem & similitudinem no-
stram. Illam imaginem de qua scriptum est: Quia
Christus splendor gloriæ, & imago substantiæ eius.
In ista imagine Patrem cerno, sicut dixit ipse Domi-
nus Iesus: * Qui me videt, videt & Patrẽ. Non enim

* Matth. 22.

*Solutio obie-
ctionis. Impe-
ratori nullum
ius competit
in basilicas
Dei.*

* Matth. 22.

* Gen. 1.

* Ioan. 14.

hæc imago à Patre est separata, quæ vnitatē me docuit Trinitatis, dicens: Ego & Pater vnum sumus. Et infra: * Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. * Ioan. 10.
 * Et de Spiritu sancto, dicens: quia Spiritus Christi sit, & de Christo accepit, sicut scriptum est: Ille de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quid igitur non humiliter responsum à nobis est? Si tributum petit, non negamus. Agri Ecclesiæ soluunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum, nemo nostrum interuenit. Potest pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris inuidiam, tollant eos si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego. Aurum querunt, possum dicere: Argentum & aurum non quero. Sed inuidiam faciunt quia aurum erogatur, nec ego hanc inuidiam perhorresco. Habeo erarios. Aerarij mei pauperes Christi sunt. Hunc noui congregare thesaurum. Vtinã hoc mihi semper crimen ascribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quod si obijciunt quod defensionem ab ijs requiram, non nego, sed etiam ambio, habeo defensionem, sed in orationibus pauperum. Cæci illi, claudi, debiles & senes, robustis bellatoribus fortiores sunt.

Et post pauca:

Soluimus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici, quia ius Cæsaris esse nõ potest Dei templum. Quod cum honorificèria Imperatoris nemo dictum potest negare. Quid enim honorificentius quàm vt Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. Bonus enim Imperator querit auxilium Ecclesiæ, non refutat. Hæc vt humiliter dicimus, ita constanter exponimus. Sed incendia aliqui, gladium, deportationem minantur. Didicimus Christi serui non timere. Non timentibus numquam est grauis terror.

Tributū Imperatori Ambrosius nõ negat, sed permittit eidem vt agros Ecclesiæ inuadat

Aerarij Ambrosij pauperes sunt.

Tributū Cæsaris est, templum Dei. Imperator si Ecclesia filius dicatur, honorificum illi nomine tribuitur. Imperator nõ supra, sed intra Ecclesiam est. Christi serui nihil timēt.

terror Tom. 3. lib. 5. Epist. in oratione in Auxentium de tradendo basilicis.

Imperator per tribunos militum basilicam postulat. Conuenior ipse à Comitibus & tribunis, vt basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorē iure tuo vti, eo quòd in potestate eius essent omnia.

Ambrosius se vitā corpusq; omnes etiā facultates suas Imperatori offert, basilicam quam Arriani occupent, negat. Respondi, si à me peteret quod meū esset, id est, fundum meū, argenti meum, ius huiusmodi meū me nō refragaturum, quamquam omnia que mea sunt, essent pauperā. Verum ea quæ diuina, imperatoriæ potestati nō esse subiecta. Si patrimoniu petitur, inuadite. si corpus, occurrā. Vulcanis in vincula rapere? vultis in mortē? voluptati est mihi. Non ego me valde circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitā obsecrans, sed pro altaribus gratius immolabor.

Armati milites ad occupandum templū mittuntur. Horrebam quippe animo cūm armatos ad basilicā Ecclesię occupandam missos cognoscerē, ne dum basilicam vindicant, aliqua strages fieret quæ in perniciem totius vergeret ciuitatis. Orabā ne tantæ urbis vel totius Italię busto superuiuerem. Detestabar inuidiam fundendi cruoris, offerebam iugulū meum.

Exemplū singularis constantie. Aderant Gotthi tribuni, adoriebar eos dicens: Propterea vos possessio Romana suscepit, vt perturbationis publicę vos præbeatis ministros: Quò transibitis, si hæc deleta fuerint? Exigebatur à me, vt compescerem populum. Referebam in meo iure esse vt nō excitarē, in Dei manu vt mitigaret. Postremo si me incensorem putarent, iam in me vindicari oportere, vel abduci me in quas vellent terrarum solitudines. His dictis illi abierunt. *Et paullo post:* Tentatus est autem Iob nuntijs coaceruatis malorum, tentatus est etiam per mulierem, quæ ait: * Dic aliquod verbum in Deum, & morere. Videtis quanta subito moueantur. Gotthi, arma, gentiles, multa mercatorum, poena sanctorū. Aquertitis quid iubeatur cūm mandatur: Trade basilicam, hoc est, dic aliquod verbum in Deum & morere. Nec solū dic aduersum Deum, sed etiam fac aduersus Deum. Mandatur, trade altaria Dei. *Et mox:* Mandatur denique: Trade basilicam.

* Iob 2.

basilicam. Respondeo: Nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere Imperator expedit. Domū priuati nullo potes iure temerare, domum Dei exitimas auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo: Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. scriptū est: * Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum mœnium ius tibi commissum est, non sacrorum. Iterū dicitur mandasse, debeo & ego vnam basilicam habere. Respondi: Non tibi licet illam habere. Quid tibi cū adultera? Adultera est enim quæ non est legitimo Christi coniugio copulata. Tom. 3. lib. Epist. 5. Epist. 33.

Imperator in ea que diuina sunt nullū ius habet.

* Matth. 22. Publicorū mœnium ius Imperatori cōmissum est non sacrorum.

VI. Hæreticorum cœtus non esse Christi, sed, à quo reguntur, diaboli.

Eos igitur asserit (D. N. Iesus) diabolico vti spiritu, qui separarent Ecclesiam Dei, vt omnium temporum hæreticos & schismaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat: quòd omne peccatum circa singulos est, hoc in vniuersos. Tom. 1. lib. 2. de Penitentia, Cap. 4.

Hæretici Christi iudicio diabolico vti ut spiritus.

Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa quærens requiem, & nō inueniens. Hoc de Iudæorū plebe dictum ambigi non potest, quam Dominus à regno suo in superioribus segregauit. Vnde omnes quoq; hæreticos & schismaticos à regno Dei, & ab Ecclesia intellige separatos. Et ideo non Dei, sed immundi spiritus omnis hæreticorum schismaticorumque liquido claret esse conuentus. Tom. 5. lib. 7. Comment. in cap. 11. Luca.

Omnes hæretici, et schismatici à regno Dei, et ab Ecclesia sunt separati.

VII. Hæreticos non esse in Rebusp. Catholicis ferendos.

Impietatem Manichæorū clementissimus execratus est Imperator, & omnes qui illos viderūt, quasi quædam

Manichei Mediolano pelluntur.

quædam cõtagia refugerunt, sicut testes sunt fratres & compresbyteri mei Crescens, Leopardus, Alexander, sancto feruentes spiritu, qui eos omnium execratione damnatos, Mediolanensî ex vrbe quasi profugos repulerunt. *Tom. 3. lib. Epist. 10. Epist. 81.*

Constantinopolitani magno suo cõmodo Arrianos eijciunt.

Nam etiam Constantinopolis iam Dei verbum recepit, & euidencia meruit tui documenta iudicij. Etenim quamdiu venena Arrianorum suis fouebat inclusa visceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumsonabat hostilibus. Postea vero quàm fidei exsules abdicauit, hostem ipsum iudicem regû, quem semper tremere consueuerat, deditum vidit, supplicem recepit, morientem obruit, sepultum possidet. *Tom. 2. in prologo lib. 1. de Spiritu sancto.*

VIII. *Hæreticorum mores pulcris similitudinibus expressi.*

Arrius & Fotinus tinea sunt.

Tinea rursus nostra Arrius est: tinea nostra Fotinus est, qui sanctum Ecclesiæ vestimentum impietate sua scindunt, & vnitatem diuinæ potestatis indiuiduam separare cupientes, sacrilego morsu pretiosum fidei velamen obrodunt. Funditur aqua, si Arrius dêtem impresserit. Effluit, si aculeum suum in alicuius vas Fotinus infixcrit. *Tom. 2. lib. 1. de Spiritu sancto, Cap. 20.*

Vulpibus cõparandi hæretici.

Hæreticos omnes arbitror vulpibus comparandos, qui cùm in domo Domini habitare nõ possint, conuenticula sibi quædam velut foueas preparant tenebrosas, in quibus pertinaciter latentes insidiantur Ecclesiæ, vt si qua innocens anima forte præcefferit, velut pullum gallinæ matris absorbeant. Insidiantur inquam vulpes Ecclesiæ, hoc est, hæretici Euangelicæ illi gallinæ de qua ait Dominus: * Quoties volui congregare filios tuos sicut gallina colligit pullos suos sub alas suas: se dip̃sa sicut * Sampson ardentes faces vulpibus religauit. *Tom. 3. Sermone 79.*

* *Matth. 23.*

* *Iudic. 15.*

Secundum misericordiam tuam viuifica me, & custodiam

stodiam testimonia oris tui.] * Sampson binas vulpes sibi nexuit, ad quarum caudas alligauit faces, & dimisit eas per melle's Allophylorum, per hanc figuram significans quòd improbi ac fraudulentè homines, & maxime hæretici, liberam linguam habeant ad latrandum, sed exitus impedit os: aut religiosa principia, sinem vero fraudis suæ incendio deputatum. Ideo quæ & trecetas vulpes dimisit: eo quòd perfidi crucis quidem se prædicatione commendare desiderant, sed mysterium eius tenere non possunt, qui hac prædicatione cõposita & falsa atque simulata vrere magis fructus conantur alienos: cum vtique vera crux Domini nõ exurat aliena merita, sed fecundet. Tom. 7. Sermone 11. in psalmum 118.

Misit binos ante faciem suam.] In specie vulpiu hæreticos significari supra expressimus, qui promittunt nomine quòd Christum sequantur, sed studio fraudis abiurant. Hos non suscipit Dominus, sed à suo nido arceat & prohibet. Lupi quid significare videantur, debemus aduertere. Bestiæ nempe sunt quæ insidiantur ouilibus, circa pastorales versantur casas, habitacula domorum intrare non audent, somnum canum, absentiam aut desidium pastoris explorant, ouium guttur inuadunt vt cito strangulèt, feri, rapaces, ijdemque natura corporis rigidiores, vt se facile non possint inflectere, impetu quodam suo feruntur, & ideo sæpè luduntur. Tum præterea si quem priores hominem viderint, vocem eius quam naturæ vi feruntur eripere: si autem homo eos viderit, exagitari memorantur. Et ideo cauendum mihi est, ne si in hodierno tractatu spirituum mysteriorum gratia non potuerit refulgere, lupi me prius vidisse credantur, & solenne vocis extorsisse suffragium. Nonne lupis istis hæretici comparandi sunt, qui insidiantur ouilibus Christi, fremunt circa caulas nocturno magis tempore quàm diurno? Semper enim perfidis nox est, qui lucem Christi scæuæ nebulis interpretationis obducere,

* Iudic. 15.
Imago hæreticorum vulpes
Sampsonia.

Hæretici cur
vulpibus et lupis
cõparètur.

Lupi si hominem
priores viderint,
vocem eius
feruntur eripere.

& quantum in ipsis est fuscare conantur. Versantur ergo circa caulas, stabula tamen Christi intrare non audent. Et ideo non sanantur, quia in stabulum suum non vult eos Christus inducere, in quo curatus est ille * qui de Hierusalē descēdens incidit in latrones: quē vulneribus alligatis, in fuso oleo & vino, imponens in iumentum suū Samaritanus ille duxit in stabulum, & sanandū stabulario dereliquit. Non accipit ergo medicinā qui medicum nō requirunt. Si enim requirerent, non derogarēt. Explorant pastoris absentiam, & ideo pastores Ecclesiarū vel necare, vel in exiliū agere contendunt: quia præsentibus pastoribus oves Christi incurfare non possunt. Spoliare ergo gregem Domini & diripere conantur, qui corpora quadam mentis intentione duri ac rigidi nequaquam solēt à suo errore deflectere. Et ideo

* *Ad Titum 3.* Apostolus ait: * Hereticum hominem post vnam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est. Hos Scripturæ verus interpret Christi illudit, vt inanes suos in vanum effundā impetus, & nocere non possint. Qui si quē versuta disputationis suæ circūscriptione præuenerint, faciūt obmutescere. Mutus est enim qui verbū Dei non eadem qua est gloria confitetur. Caue ergo ne tibi vocē tollat hereticus, si prior eū non ipse deprehēderis: serpit enim dum latet eius perfidia. Si autē cōmenta impietatis eius agnoueris, iacturā piæ vocis timere nō poteris. Caue igitur versutę disputationis venena, animam petunt, guttur inuadunt, vitalibus vulnus affigunt. Graues sunt morsus hæreticorū, qui ipsis grauiores & rapaciores bestijs, nullū auaritię finē impietatisque nouerūt. Nec vos moueat quōd formā prætere-

re videntur humanā, etsi foris homo cernitur, intus bestia fremit. Et ideo eos lupos esse nō dubiū est, iuxta Domini Iesu diuinā sententiā, qui ait: * Attendite vobis à falsis prophetis, qui veniūt ad vos in vestitu ouiuū, intus autē sunt lupi rapaces, ex fructibus eorum cognoscetis eos. *Tom. 5. lib. 7. Cōment in 10. cap. Lucae.*

FINIS LIBRI PRIMI.